

Onafwendbaar

Colofon

ISBN: 978 94 6365 167 7

1e druk 2019

© 2019, Monique François

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving omslag en binnenwerk: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Onafwendbaar

Monique François

Als kleine
IJsschotsen weerspiegelt de rivier
Witte wolken. Ga erheen en luister,
Want het water troost.
De zon is fel.
Maar de golven horen je gefluister
En misschien omhelzen ze je wel.

Anna Achmatova
(Vertaling: Hans Boland)

Deel I

Iris

1.

Het was september 1963 en de zomer leek dat jaar niet te willen wijken. Frank stond voor de deur van zijn kamer op de universiteit en keek de gang in. De colleges waren afgelopen en de studenten bewogen zich in een kolkende stroom richting uitgang. Het was één golvende beweging van jonge lichamen. Om bij de bibliotheek te komen, zou hij er toch op een of andere manier doorheen moeten. Ongeduldig met zijn voet op de grond tikkend, wachtte hij totdat hij veilig zou kunnen oversteken. Aan het begin van het nieuwe jaar moest hij altijd iets overwinnen. Hij had geen hekel aan zijn werk, maar na de lange zomervakantie had hij altijd een paar weken nodig voordat hij weer opgestart was. Het dwingende rooster van colleges en vergaderingen dreef hem echter vanzelf de vertrouwde tredmolen in. Tegen kerst zou hij weer keurig in de pas lopen. Het woord sleur liet hij niet toe, niet in gedachten, laat staan dat hij het hardop zou uitspreken.

Eindelijk wist hij dan toch de bibliotheek te bereiken en eenmaal binnen was het contrast met het kabaal buiten zo groot, dat hij de neiging kreeg om op zijn tenen te gaan lopen. Er heerste een bijna sacrale stilte, de stilte waar bibliotheken het patent op lijken te hebben en die slechts verstoord wordt door een zacht gefluister, een boek dat per ongeluk valt, een krantenpagina die ritselend wordt omgeslagen. Het was een langwerpige ruimte met aan één zijde hoge ramen. De bovenlichten waren allemaal opengezet en lieten de warme middagglucht binnen. Om de sectie Geschiedenis te bereiken moest hij aardig wat rekken passeren en ineens ving hij een glimp op van iemand die hij meende te herkennen. Hij hield zijn pas in en langzaam zette hij een paar stappen terug.

Ja, hij had het goed gezien. Daar stond het meisje dat de week daarvoor tegen hem aan was gelopen. Haar tas was gevallen en er waren een map, een paar schriften en wat pennen uitgegleden. Ze hadden beiden gebukt om alles op te rapen, en toen ze tegelijk omhoog kwamen keken ze elkaar aan. Haar blik trof hem als een stomp in zijn maag. Alsof iemand hem voor het eerst in zijn leven echt aankeek. Verward gaf hij haar spullen terug, die ze onder het uiten van excuses weer in haar tas stopte. Hij verzekerde haar dat het helemaal niet erg was en bleef haar nakijken totdat ze om de hoek van de gang verdween.

Ditzelfde meisje stond nu voor de kast met Engelse literatuur, ze was duidelijk op zoek naar een bepaalde titel. Een smalle hand gleed langs de ruggen, talmde even, ging weer langzaam verder en stopte toen. Ze haalde een boek uit het rek en sloeg het open. Ze had niet lang nodig om te zien dat dit het was wat ze zocht, want ze draaide zich bijna meteen om en begaf zich naar de uitgiftebalie.

Eerste- of tweedejaars? Hij schatte het eerste, alhoewel het op die leeftijd lastig is om te zeggen. Ze zag er met die paardenstaart in ieder geval nog heel jong uit. Nadat ze haar boek had laten afstempelen, liep ze de zaal uit, haar staart zwaaide bij elke stap heen en weer. Hij tikte met zijn wijsvinger tegen zijn lippen, nadenkend, aarzelend. Dan opeens, alsof die staart hem wenkte, kwam hij in beweging en volgde haar naar buiten.

Even was hij bang dat ze al weg was, maar toen zag hij haar staan, gebogen over haar fiets, rukkend en trekkend aan het slot. Alsof een ander de regie had overgenomen, liep hij naar haar toe. ‘Lukt het niet met je fiets?’

Ze keek op en hij zag de verbazing in haar ogen overgaan in herkenning. Er kroop een lichte blos over haar wangen. ‘Nee, dit rotslot heeft zo nu en dan kuren. Behoorlijk irritant.’

‘Laat mij maar even.’ Hij stak zijn hand uit en na een korte aarzeling legde ze het sleuteltje erin. Na even wringen sprong het slot met een harde klik terug.

‘Ziezo, dat werkt weer.’ Hij wist even niet goed hoe nu verder.

Zij wel, want ze keek hem open en onbevangen aan en stak haar hand uit: ‘Iris Olivier. Dank u voor uw hulp.’

‘Van der Velden,’ antwoordde hij. ‘Graag gedaan.’ Hij glimlachte naar haar. ‘Er zijn wel ergere dingen dan een haperend fietsslot. Alhoewel het heel lastig kan zijn als het niet goed werkt, ik zou er toch even naar laten kijken.’

Kon het nog harkeriger? Liever had hij iets gezegd van ‘wat een mooie naam’ of ‘nu zien we elkaar al weer.’ Daar was het nu te laat voor, ze maakte al aanstalten om te vertrekken. Een knik met het hoofd, een tas die met een zwaai over een schouder ging, een fiets die uit het rek werd getrokken. Hij bleef staan kijken hoe ze het terrein af reed. Wat bezielde hem in godsnaam? Hij leek verdomme wel achttien met zijn geschutter.

Drie weken later zag hij haar opnieuw, in de aula deze keer. Een lid van zijn vakgroep hield een voordracht. Hij had er weinig zin in gehad, maar als hoofddocent moest hij zijn gezicht laten zien. Ineens zag hij haar binnenkomen en vanaf dat moment vond hij het helemaal niet meer erg daar te zijn. Ze zat een paar rijen schuin voor hem en tijdens de lezing kon hij het niet nalaten steels naar haar te kijken. Zo te zien was ze alleen en hij vroeg zich af wat ze hier deed, want geschiedenis studeerde ze niet, dan had hij het wel geweten. Ook al steeg het percentage meisjes de laatste jaren, ze waren nog steeds ver in de minderheid en zij zou hem zeker zijn opgevallen.

Na afloop ontkwam hij niet aan een kort gesprekje met degene die de lezing had gehouden, maar zo gauw hij kon,

maakte hij zich vrij en liep door naar de koffiekamer naast de aula. Tot zijn opluchting zag hij haar daar staan, terwijl ze wachtte op haar beurt. Langzaam liep hij in haar richting en deed voorkomen alsof hij verbaasd was haar hier te zien. ‘Iris Olivier, is het niet? Ik wist niet dat je geschiedenis studeerde,’ opende hij het gesprek terwijl hij achter haar in de rij aansloot.

‘Nee, dat doe ik ook niet, ik studeer Engels.’ Een vage zweem van een glimlach rondom haar mond en weer die eigenaardig rechtstreekse manier waarop ze hem aankeek.

‘Zo? En dan toch hier? Dan ben ik benieuwd wat je als buitenstaander van deze lezing vindt,’ hoorde hij zichzelf zeggen. ‘Heb je misschien even tijd?’ Hij wees met zijn hoofd naar een tafeltje en nam tegelijkertijd twee koppen koffie van de tafel. Tot zijn genoegen zag hij dat ze hem volgde. Ze bloosde weer licht, wat hij haar uiterst charmant vond staan.

Toen ze zaten, knikte hij haar bemoedigend toe. ‘Iemand die Engels studeert verwacht ik niet zo snel bij een lezing van onze vakgroep, dus je maakt me wel nieuwsgierig.’

‘Ik ben bang dat ik een beetje anglofiel ben. Alles wat met Engeland te maken heeft interesseert me, niet alleen de taal. Toen ik de aankondiging zag op het mededelingenbord en las dat het zou gaan over de impact die de victoriaanse tijd heeft gehad op de koloniale geschiedenis, leek me dat wel interessant.’

‘En, hebben we aan je verwachting kunnen voldoen?’

‘Jazeker, ik vond het boeiend. Vooral het gedeelte dat de zeden en gewoonten in die tijd in hun context plaatst. Je hebt daar toch gauw een stereotiep beeld van.’ Ze kleurde opnieuw, maar haar blik was eerder uitdagend dan verlegen.

Hij moest een glimlach onderdrukken, zo achteloos als ze met moeilijke woorden strooide. En de stelligheid waarmee ze haar mening debiteerde, hij herinnerde zich nog heel goed hoe hij zelf was geweest op die leeftijd. Tegelijkertijd straalde ze ook iets uit van ‘waag het eens me niet op waarde te schatten’. Een meisje

was ze nog, maar wel een zelfbewust en heel aantrekkelijk meisje. Ze intrigeerde hem en hij voelde een sterke drang om meer van haar te weten te komen.

Al gauw waren ze zo verdiept in hun gesprek, dat hij de mensen om hen heen en het gebruikelijke geroezemoes niet meer opmerkte. Van de lezing stapten ze soepel over naar meer persoonlijke onderwerpen en voordat hij het in de gaten had, zat hij met brede gebaren uit te wijden over zijn eigen studententijd.

Op haar beurt vertelde Iris hoe ze tijdens een vakantie in Engeland door het land zelf en de bewoners was geraakt, ingepalmd was eigenlijk een beter woord, hoe dan ook, het was voor haar vanzelfsprekend geweest dat ze die taal zou gaan studeren. Dit was haar tweede studiejaar en ze was blij dat ze voor Nijmegen had gekozen, want ze vond het een fijne stad. En daar vond hij de perfecte opstap voor een afspraak. Was ze al in Het Valkhof geweest en in het park dat ernaast lag? Nee? Van daaruit had je ook nog eens een prachtig uitzicht over de Waal. Ze maakten een afspraak voor de volgende week.

Was het vorige week nog zomer, op die donderdag was het weer omgeslagen en leek het alsof de herfst was begonnen. Hij schoor zich zorgvuldiger dan anders en deed voorzichtig wat aftershave op. Zijn weerbarstige lok kreeg hij niet in model. Dat moest dan maar zo. Hij voelde zich licht gespannen, maar dan op een prettige manier. Zo'n gevoel dat je hebt vlak voor een belangrijke sportwedstrijd waar je al weken naar uitkijkt. Hij wierp nog een laatste blik in de spiegel, was tevreden met wat hij zag en liep fluitend de trap af.

Joanna was al eerder met de kinderen naar beneden gegaan en ze zaten aan het ontbijt toen hij de keuken binnenkwam. Gehaast at hij een boterham en dronk zijn koffie op. De krant keek hij slechts vluchtig door, te ongeduldig om zich er echt in te verdiepen.

‘Wat ga jij doen vandaag?’ Hij stond al op om naar de universiteit te gaan.

‘Gewoon, het huishouden. En vanmiddag komt Betty langs.’

‘Veel plezier dan en tot vanavond.’ Hij streek Wouter door zijn haar en trok hem plagend aan zijn oor. ‘Denk erom dat je je best doet vandaag.’ Joanna en Elsa kregen ieder een kus op de wang. Toen hij de voordeur achter zich dichttrok, herademde hij licht.

De ochtend verliep tergend traag, het leek alsof het nooit middag zou worden. Hij hield er niet van ergens te laat te komen, dus nam hij voor de zekerheid een bus eerder naar Het Valkhof. Terwijl hij stond te wachten, vroeg hij zich opnieuw af wat hem bewogen had om zomaar ineens deze afspraak te maken. Het was uit zijn mond gerold alsof hij een geroutineerde versierder was die niet anders deed. Niets was minder waar. Voor hij Joanna leerde kennen had hij slechts een paar scharrels gehad, geen van allen serieus. Met Joanna was hij na een goed jaar verkering getrouwd. Alsof na stap één onvermijdelijk stap twee moest worden gezet. Veel te snel volgens zijn moeder en in een eerlijke bui had hij zich weleens afgevraagd of hij niet beter naar haar had moeten luisteren. Toch was hij over het algemeen tevreden met zijn leven. De komst van Wouter en Elsa had hier zeker aan bijgedragen, daarvan was hij zich maar al te goed bewust.

En nu ineens dit. Hij keek op en zag Iris in de verte aankomen. Ze moest stevig tegen de wind in trappen en haar wangen waren rood van inspanning. Ze zag er in zijn ogen fris en vooral jong uit. Haar gezicht lichtte op toen ze hem zag staan en hij voelde zijn hart opspringen. De twijfels van zojuist waren verdwenen alsof ze nooit hadden bestaan.

Nadat ze Het Valkhof hadden bekeken, waarbij hij zijn best had gedaan hier en daar een interessante opmerking te plaat-

sen, liepen ze het park door totdat ze aan de rand kwamen en uitzicht over de Waal hadden. Er waren niet veel wandelaars met dit weer. Kon je normaal geen lege bank vinden, nu was er slechts één bezet door een man met een hond. Hij koos de bank die het verst weg stond en ze gingen zitten. Het water stond nog laag en stroomde traag naar het westen. Wolken joegen langs de hemel en een tiental kraaien liet zich op de wind meevoeren. Hij wees naar de brug in de verte en vertelde haar over de gevechten die er tijdens de oorlog hadden gewoed. Bij het uitbreken daarvan was hij tien jaar en hij herinnerde zich meer dan hem lief was. In het vuur van zijn verhaal legde hij zijn hand op haar onderarm. Hij viel stil en alsof er met een touwtje aan hem werd getrokken, boog hij zich naar haar toe en kuste haar zacht op de mond. Min of meer beduusd keken ze elkaar aan. Toen trok hij haar tegen zich aan en kuste haar opnieuw, heftiger ditmaal. Ze rook goed. Ze smaakte goed. Ze voelde goed. Het steeg als champagne naar zijn hoofd.

‘Ik ben niet gewoon dit te doen, ik weet niet wat het is. Je raakt me.’ Hij stak zijn hand in zijn zak, haalde er een pakje Camel uit en hield het haar voor. Ze schudde haar hoofd. Zelf stak hij er wel een op en inhaleerde diep. ‘Het lijkt wel alsof ik de grip op mezelf kwijt ben.’ Hij keek naar de rivier die in de diepte onder hen stroomde en bemerkte dat hij dat verlies van controle niet eens onprettig vond. Alsof er daardoor ruimte vrijkwam voor iets wat hij al lang kwijt was.

Iris wroette wat met de neus van haar schoen in de grond en keek voor zich uit. ‘Ik weet nog niet goed wat ik hiermee wil.’ Nu draaide ze haar hoofd wel in zijn richting en hij zag in haar ogen een mengeling van verlegenheid en koppigheid. Het feit dat ze het heft in eigen hand wilde houden, maakte haar in zijn ogen nog aantrekkelijker en tegelijkertijd vertederde het hem. Hij trapte zijn sigaret uit en pakte haar hand vast. ‘Daar wacht

ik dan op. Kom,' zei hij en trok haar overeind, 'dan lopen we nog even beneden langs de Waal.'

Ze maakten nog een korte wandeling op de kade en lieten het onderwerp verder rusten. Eenmaal terug in het park liepen ze naar haar fiets en Iris haalde hem van het slot.

'Iris, zullen we over twee weken nog een keer afspreken? Is dat lang genoeg voor je?'

'Ja, dat is lang genoeg.' Opeens lachte ze en voordat hij het in de gaten had, had ze haar armen om zijn nek geslagen en kuste ze hem ter afscheid.

Hij wachtte totdat ze uit het zicht was verdwenen, draaide zich op zijn hakken om en liep langzaam naar de bushalte. Zijn gedachten buitelden over elkaar heen, waarbij een gevoel van euforie overheerste. Hij had zichzelf nooit beschouwd als iemand die vreemd kon gaan en nu was hij zomaar ineens tot dit gezelschap toegetroten. '*Et tu, Brute?*' Hij wierp zijn hoofd in de nek en voelde een zorgeloosheid en lichtheid die hij zich als echtgenoot en vader helemaal niet kon veroorloven. Hij leek wel niet goed wijs. Het was nog een meisje, hield hij zichzelf voor, maar het verstand had zijn plaats al afgestaan aan het hart. Haar gezicht toen ze hem omhelsde bij het afscheid. Haar open blik, haar blozende wangen, haar zachte, licht geopende lippen. Jezus Maria, hij was verliefd. Hij voelde het tot in zijn vingertoppen. Had hij dit destijds ook voor Joanna gevoeld? Hij wist het niet meer, of wel, maar wilde daar liever niet aan terugdenken. En zeker niet vergelijken.

In de bus op weg naar huis keek hij naar buiten zonder echt iets te zien. Het was verstandig om even de tijd te nemen, al leken de twee weken hem nu al lang. Alsof tijd dit nog zou kunnen doven. Was het van zijn gezicht af te lezen? Hij vermoedde van wel en dwong zich aan iets anders te denken. Uit voorzorg stapte hij een halte eerder uit en liep het laatste stuk. Toen de

voordeur met een hoorbare klik achter hem in het slot viel, had hij even de akelige gewaarwording dat hij een vreemde was in zijn eigen huis.

2.

Acht jaar eerder. Frank was op weg naar de universiteit toen zijn aandacht werd getrokken door een groot bord ‘Te koop’ in de voortuin van een herenhuis, twee onder een kap. Een wit, vriendelijk, ‘kom-maar-binnen’-huis. Door de hoge ramen bezat het een zekere allure, echter zonder de verwaande deftigheid die daar zo vaak mee gepaard ging en die hij verafschuwde. Sinds Joanna zwanger was, viel zijn oog steeds vaker op de bordjes ‘Te koop’ die er nu en dan in de stad te zien waren. Zijn hart ging er sneller van kloppen, zo viel dit huis in zijn smaak. Hij noteerde het telefoonnummer op het bord. Straks zou hij de makelaar bellen.

‘Joanna, ik heb het perfecte huis voor ons gevonden!’ Hij nam de trap met twee treden tegelijk, vol ongeduld om zijn ontdekking te delen.

Joanna kwam op zijn stem de keuken uit, een gebloemd schort bedekte haar zwangere buik. Ze hield een houten lepel vooruitgestoken in haar hand, alsof ze iets wilde afweren. ‘Je hebt wat ...?’

‘Ik heb een prachtig huis gezien, hier in de straat. We kunnen het morgen bezichtigen.’ Hij keek haar opgetogen aan.

‘Nu even niet Frank, ik ben bezig. Vertel het me dadelijk maar,’ zei ze en verdween weer in de keuken.

Onder het eten kon hij eindelijk zijn verhaal kwijt. ‘Een buitenkans, Joanna. Zoveel huizen staan er niet te koop.’

‘Een heel huis, kunnen we dat wel betalen?’

‘Ik zou echt geen bezichtiging aanvragen als dat niet kon. Maak je daar maar niet druk over.’

‘Maar nu, zo vlak voordat de baby komt.’

‘Daarom juist! Dit bovenhuis zal met z’n drieën toch krap worden en als we de babykamer inrichten, dan kunnen we dat net zo goed meteen in een nieuw huis doen. Bovendien hebben we dan een tuin en kun je straks met de baby fijn naar buiten.’ Argumenten genoeg, vond hij, maar Joanna bleef tegenstribbelen.

‘Hoe zie je dat, ik hoogzwanger en een verhuizing?’

‘We huren natuurlijk een professionele verhuizer in. Je hoeft echt niets te doen, dat beloof ik je.’ Hij legde zijn hand op de hare. ‘Ga nu eerst maar mee kijken, ik weet zeker dat je net zo enthousiast zult zijn als ik.’

En zo liepen ze de volgende dag met de makelaar de vier treden op die naar de voordeur leidden. Er was een souterrain, waardoor de opgang en de woonkamer iets hoger lagen en geen inkijk hadden.

De donkerblauw geschilderde deur werd met een weids gebaar opengezwaaid. ‘Komt u binnen, meneer en mevrouw, en kijkt u op uw gemak rond.’

Via een kleine hal en een klapdeur met gezandstraald glas kwamen ze in een lange gang, belegd met Belgisch hardsteen. Aan de linkerzijde liep een trap naar boven, rechts was de deur naar een grote, lichte kamer en suite. De met ornamenten versierde plafonds waren hoog, evenals de ramen aan de voorkant. Aan de achterzijde gaven twee openslaande deuren toegang tot het terras. Achter in de tuin, die lager lag dan het huis, strekte een enorme acacia zijn kale takken uit naar de hemel. In gedachten zag hij hen er op warme dagen al onder zitten, luierend in de schaduw. Links van de tuindeuren zat een deur die naar een smalle keuken leidde.

‘Als u de keuken te klein vindt, mevrouw, dan zou u kunnen overwegen om die aan te leggen in het souterrain. Alle voorzieningen voor water en stroom zijn daar aanwezig,’ haastte de makelaar zich te zeggen. ‘Bovendien kunt u van daaruit ook rechtstreeks naar de tuin, dat is wel zo gemakkelijk.’ Druk pratend ging hij hen voor naar de eerste etage

met een grote ouderslaapkamer, drie kleinere slaapkamers en een ruime badkamer. Weliswaar met ouderwets sanitair, maar dat kon altijd nog eens aangepast worden. (Makelaars hebben werkelijk overal een oplossing voor). Ook hier weer dezelfde hoge plafonds en ramen. Op de tweede verdieping, bereikbaar via een vaste trap, was nog een ruime zolderkamer.

Hij voelde dat Joanna naar hem keek. Later zei ze dat iedereen met ogen in zijn hoofd had kunnen zien dat hij verkocht was. ‘Nee, een gewiekste handelaar zal ik wel nooit worden,’ had hij haar lachend gelijk gegeven. De makelaar had het natuurlijk ook gezien en de koop was dan ook in een paar dagen rond.

Een maand later verhuisden ze. Joanna was inmiddels in de achtste maand, dus ze hadden zich beperkt tot het opnieuw laten witten van de kamers en het schilderen van de deuren, kozijnen en plinten. De keuken zouden ze op een later moment laten aanleggen in het souterrain, want het voorstel van de makelaar stond hun wel aan. Voor de babykamer had Joanna gekozen voor pastelkleurig behang. Een wieg en een commode hadden ze al aangeschaft. Voor de ramen hingen gele gordijnen, die de kamer in een zachte gloed zetten, zelfs als de zon niet scheen. Een liefdevolle plek voor de baby, daar waren ze het beiden over eens.

Betty kwam als goede vriendin bij de verhuizing helpen en was vol lof over hun aankoop. ‘Een prachtig huis,’ zei ze, met een kennersblik door de kamers lopend. ‘Hier zullen jullie heel gelukkig worden, ik weet het zeker.’ Ze keek hen hierbij bemoedigend aan en hij zag Joanna’s ogen oplichten. Zelf had hij op het moment dat hij de drempel overstapte het gevoel dat het huis zich als een deken om hem heen wikkelde. Het ademde warmte, geborgenheid, gezelligheid. Begripen die hem van huis uit vertrouwd waren en die er meer van maakten